

ДИГИТАЛНИ МАГАЗИН РОДНЕ РАВНОПРАВНОСТИ

Пројекат Центра за едукацију и подршку друштву подржан од стране
Секретаријата за социјалну заштиту Града Београда

ТЕМЕ МАГАЗИНА

Шта (не)знамо о роду и родној равноправности?

Родна динамика породичних односа

Право на знање – родна равноправност у образовању

Род и здравље: између невидљивости, стереотипа и права

Род и политика: изазови политичке партиципације жена

Економија: Изазови и прилике за родну равноправност на тржишту рада

Жене и медији: Између репрезентације и стварности

Родна равноправност у савременој уметности и култури

Родна равноправност у језику и родно осетљив језик

На терену неједнакости: Положај жена у спорту

Увод: Шта (не)знамо о роду и родној равноправности?

У савременом друштву појам *рода* све чешће улази у наш свакодневни говор, али и даље често остаје неразумљив или поједностављен. Важно је схватити да род није исто што и биолошки пол — он није нешто са чиме се рађамо, већ нешто што учимо и усвајамо кроз цео живот. Док се биолошки пол односи на физичке и анатомске карактеристике које одређују да ли је неко мушко или женско, *род* је друштвени конструкт који дефинише шта значи бити „мушко“ или „женско“ у одређеном друштву, култури и временском периоду.

Род није фиксан, већ скуп очекивања, улога, понашања и особина које друштво додељује женама и мушкарцима. Другим речима, род је као невидљива мапа која нас усмерава – често несвесно – како да говоримо, облачимо се, одлучујемо и живимо у складу са стереотипима везаним за пол.

Традиционално, женски род се често повезује са особинама попут нежности, пасивности, емотивности, тишине, зависности, захвалности и самокритичности. Насупрот томе, мушкост се дефинише кроз снагу, независност, рационалност, одлучност, агресивност, самопоуздање и доминацију. Али, важно је нагласити да ове особине нису биолошки одређене, већ су друштвено обликоване кроз образовање, породичне вредности, религијске норме, медије и свакодневне интеракције.

Од самог детињства, кроз играчке које добијамо, поруке које слушамо и моделе које посматрамо, интернализујемо шта друштво „очекује“ од нас као дечака или девојчица. Тако род постаје моћан друштвени механизам који утиче на наше понашање, амбиције и самопоимање.

Међутим, родне улоге нису универзалне нити непроменљиве. Оне се мењају кроз време, разликују се међу културама и друштвеним слојевима. Ипак, њихова дуготрајна присутност снажно обликује односе моћи, приступ ресурсима, образовање, запошљавање, па и учешће у политици и јавном животу. Упркос променама, укореење родне норме и даље одржавају неравноправност, често онемогућавајући женама и девојчицама да остваре свој пуни потенцијал.

Зато је концепт *родне равноправности* толико важан — он подразумева право жена и мушкараца на једнаке могућности, приступ, видљивост и заступљеност у свим сегментима живота — од породице, образовања и тржишта рада, до политике и доношења одлука. Родна равноправност не значи да смо сви исти, већ да имамо једнаке шансе да будемо своји, развијамо своје способности, доносимо аутономне одлуке и живимо без стереотипа и ограничења.

Постизање родне равноправности подразумева и једнаку вредност мушких и женских искустава и доприноса. То значи једнаку заступљеност у медијима, институцијама и друштвеним процесима. Укључивање родне перспективе у сваку сферу живота није само питање правде, већ кључ за праведније, инклузивније и одрживије друштво.

Године су донеле значајне помаке — жене су избориле много и смањиле поједине родне јазове. Али свет и даље носи терет неједнакости: у приступу образовању, здравственој заштити, ресурсима, па и у могућностима за политичко, економско и друштвено деловање.

У готово свакој друштвеној категорији, жене чине подгрупу која је често маргинализована, дискриминисана и у неповољнијем положају у односу на мушкарце из исте групе. Ова неравноправност огледа се кроз неједнаку расподелу економске моћи и прилика, и то на свим нивоима — локалном, националном и глобалном.

Занимљиво је да су обрасци родне неједнакости универзални — не везују се само за једну културу или регион. И развијене и земље у развоју деле сличне изазове, што потврђује колико су ове неједнакости дубоко укорене у савременим друштвима.

Родна динамика породичних односа

Родна неравнотежа не постоји само изван домаћинства, већ је дубоко укорене у управо у његовом средишту. Породица је простор у којем се дели љубав и пружа брига, али истовремено и место где се одвијају односи моћи. Међутим, она је истовремено и арена у којој се рефлектују најдубље укорене родне улоге, очекивања и неравноправности.

Кад је мушкарац у питању, улога оца посматра се тек као једна од многих које он може имати зато што он, услед чињенице да није окупиран кућним радом, обавља другу врсту рада, која је друштвено јасније препозната и мерљива, при чему је мања могућност да ће доћи до конфликта (између) улога него код жене. Мушкарац је пре свега мушкарац, он је то што јесте, код њега нема родног поробљавања, ни језичког, ни социјалног ни културног. Жена је пре свега нечија мајка (и то само ако је добра), потом жена, а онда све друго, ако су прве две улоге одигране ваљано. Друштво ће настојати да лошег оца оправда „чињеницом” да се ради о добром човеку који на лош начин врши своју улогу оца. Лоша мајка увек нужно значи и лоша, „неостварена” особа.

Жена је, како у традиционалним системима вредности, тако и делимично у савременом друштву, претежно посматрана кроз улогу мајке и супруге, односно кроз функције које се везују искључиво за брачну заједницу. За разлику од мушкарца, који се често дефинише кроз свој професионални и лични успех, жена се доминантно перципира кроз улогу супруге – њено испуњење и успех не препознају се кроз индивидуална професионална достигнућа или креативно остварење, већ се брак посматра као њена „професија“, док се успех жене мери успешношћу њеног брака и материјалним бенефитима које тај брак доноси.

Улога жене као мајке, односно њена биолошка функција носитељке и обезбеђивачице будућих генерација – како у контексту сексуалне репродукције, тако и кроз њену примарну улогу у социјализацији потомства – представљала је кључни фактор у обликовању њене друштвене судбине.

Родитељска наклоност према синовима огледа се како у већој жељи за добијањем дечака него девојчица, тако и у чешћем улагању ресурса и пажње у синове него у ћерке.

Селективни абортус на основу пола представља једну од најопаснијих и најтрагичнијих манифестација родне неједнакости у савременом друштву и породици. Технолошки напредак је омогућио рано откривање пола детета међутим у појединим срединама та информација се злоупотребљава — не да би се планирала будућност, већ да би се одлучило да ли дете уопште има право да се роди. Девојчице у овим случајевима губе битку пре него што добију шансу да се боре.

Ова пракса је најраспрострањенија у земљама где су укореењени патријархални обрасци – попут Индије, Кине, Пакистана, али и појединих заједница широм источне Европе и Африке. У Индији, упркос законској забрани откривања пола детета пре рођења, свакодневно се бележе случајеви који показују да се та пракса и даље тихо спроводи. У Кини, дугогодишња политика једног детета довела је до масовног броја селективних абортуса девојчица, чиме је створена озбиљна демографска неравнотежа – милиони мушкараца данас не могу да пронађу партнерке јер се једноставно нису родиле.

Корени овог проблема леже у системским уверењима да је мушко дете вредније – као наследник имовине, гарант породичне части и ослонац за старост родитеља. Девојчице се, с друге стране, и даље у многим друштвима посматрају као економски терет због обичаја попут мираза, или се сматра да ће "отићи из куће" када се удају, па самим тим не остају у функцији "породичне користи".

Осим моралних и људскоправашких импликација, последице ове праксе осећају се и на ширем друштвеном нивоу. Неравнотежа међу половима доводи до пораста трговине људима, сексуалне експлоатације, присилних бракова и насиља над женама. У неким заједницама развијају се тзв.

„невестински тржишни ланци“, где се жене „увозе“ из сиромашнијих региона како би задовољиле потражњу за женским партнеркама.

Борба против селективног абортуса захтева више од законске забране. Неопходне су дубинске друштвене промене — од образовања које промовише родну једнакост, преко оснаживања жена у породици и заједници, до кампања које вреднују живот и достојанство девојчица од самог почетка. Неке земље су већ почеле с проактивним мерама: Индија је покренула кампању „Save the Girl Child“, док су у Кини уведени програми за равнотежу полова и подстицаји за родитеље девојчица.

Јер питање селективног абортуса није само питање права на живот – већ и питање какво друштво желимо да градимо: оно у којем су сви животи једнако вредни, или оно које дискриминише од самог почетка.

Питање наследства такође открива дубоке слојеве патријархата који и даље управљају свакодневним животима жена. Иако формално имамо законе који гарантују равноправност, без промена у свести, обичајима и породичној динамици – жене ће наставити да остају без онога што им припада. Право на имовину није борба против породице – већ борба за правду, равнотежу и сигурност.

У руралним и традиционалним срединама, и даље је снажно укорено правило: *наследство припада мушком потомку*. Иако Устав Републике Србије и Породични закон јасно прописују једнака права свих наследника, пракса сведочи о дубоко неједнакој расподели – где женско дете често остаје без права на породичну имовину, или се „добровољно“ одриче свог дела у корист брата.

Кад закон не важи пред обичајем: Један од најупорнијих обичаја у Србији је тзв. „очевина се не дели“, што у пракси значи да син, најчешће најстарији, остаје у кући, наслеђује земљу, стоку, алат, док се ћерке „удају“ и „одлазе туђој кући“.

Овакав поглед на жену као на „пролазног члана“ породице озбиљно подрива њено право на сигурност и равноправност. Њен допринос породици – кроз рад, бригу о родитељима, домаћинству и млађој браћи – остаје неплаћен и незабележен.

У неким крајевима Србије и данас постоји обичај да, ако се ћерка не уда, остаје да брине о старим родитељима, води домаћинство, помаже брату, а по смрти родитеља – брат наслеђује све. Чак и ако живи под истим кровом цео живот, жена се може суочити са избацивањем из куће или претњом, уколико не постоји писмени договор или тестамент. Чести су и случајеви у којима се сестра одрекне свог наследства „зарад мира“, да не би „покварила односе“, често под емоционалним уценама.

Таква пракса жене оставља економски рањивима. Без имовине, немају колатерал за кредит, немају свој дом, а често ни подршку када остаре или се нађу у кризи. Посебно су угрожене жене које се разведу или никада не заснују породицу – тада се суочавају с двоструким губитком: немају своје наследство, а нису створиле нову сигурну базу.

Притом, жене ретко траже правду путем суда јер је то у нашем друштву и даље табу – *сестри се не „суди“ брату, не иде се на суд због родитеља, не износи се прљав веш.*

Важно је освешћивати да наследство није гест добре воље, већ законски гарантовано право. Одрицање од наследства не сме бити наметнуто емоционалним притиском, породичним очекивањима или обичајем.

Промена може наступити кроз едукацију жена о њиховим правима, оснаживање да потраже правну заштиту, спровођење јавних кампања које разбијају табу везан за концепт „породичне имовине“, као и активно укључивање мушкараца у борбу против тихог и неправедног наследног система.

Потребно је да породице стварају нову врсту традиције – ону у којој ће се имовина делити равноправно, у којој ће и ћерка и син имати једнак третман, не само пред законом, већ и пред породицом. Прави породични мир се не гради на неправди, већ на уважавању и поштовању.

Право на знање – родна равноправност у образовању

Знање је моћ – али вековима је та моћ била резервисана за мушкарце. Жене су системски искључиване из образовног процеса, а тиме и из свих оних области живота које образовање отвара: запослења, професионалног напредовања, стварања, учешћа у јавном животу.

Кроз историју, жене су ретко биле препознате као интелектуалке или научнице. Њихова присутност у уметности, науци, филозофији и професионалним круговима била је невидљива – не зато што нису постојале, већ зато што им није било дозвољено да развијају и јавно изразе своје знање. Многе значајне жене су „изгубљене за историју“, јер нису имале приступ образовању нити подршку да се остваре као ауторке, проналазачице или лидерке.

Друштво је женама намењивало улогу оних које васпитавају, а не оних које уче. У традиционалном образовном моделу, девојке нису имале узор – училе су о великим мушкарцима, али ретко о великим женама.

Борба за приступ знању и писмености била је темељ свих других борби – за право на рад, економску самосталност, стваралаштво, лично достојанство и слободу избора. Без образовања, жене су биле системски искључене из јавног живота и могућности да обликују сопствену судбину. Управо зато, образовање се од самог почетка постављало као кључно оруђе у борби за родну равноправност.

Образовање девојчица широм света суочава се с низом препрека које произилазе из дубоко укореваних културних, економских и друштвених фактора. Културне норме у многим срединама и даље прописују различите улоге за дечаке и девојчице, при чему се од девојчица очекује да се рано удају, брину о домаћинству или напусте школу након пубертета због стигме повезане са менструацијом. У таквом окружењу образовање девојчица често постаје секундарно.

Економски притисци додатно отежавају ситуацију – у породицама с ограниченим ресурсима, образовање дечака се чешће види као исплатива инвестиција, док се девојчице повлаче из школе како би радиле у кући или доприносиле породичним приходима. Безбедност и доступност школовања представљају још један изазов, посебно у подручјима погођеним сукобима или без адекватне инфраструктуре, где су девојчице изложене ризицима насиља и узнемиравања на путу до школе. Недостатак женских наставника и непостојање одвојених санитарних чворова додатно обесхрабрују њихово редовно похађање наставе. Рани брак и трудноћа такође представљају озбиљне препреке, јер девојке које ступе у брак или постану мајке ретко имају прилику да наставе образовање. Чак и када су у школском систему, родна пристрасност остаје присутна – учбеници често преносе стереотипе, а наставници несвесно другачије третирају ученике и ученице. Девојчице тако често не добијају подршку да се одреде за СТЕМ области, док се дечаци могу занемарити у друштвеним наукама и уметности. Све ове препреке заједно одржавају и продубљују родну неједнакост у образовању.

Родна неједнакост није везана искључиво за могућност приступа образовању, већ обухвата и пристрасности у наставним садржајима, ставове и очекивања наставног кадра, као и целокупну школску атмосферу, која може имати кључну улогу у томе да ли ће потенцијал ученика и ученица бити подстакнут или спутан.

Данас, у савременом друштву, формална равноправност у образовању је углавном постигнута – девојчице и девојке уписују школе, факултете и постдипломске студије у истом, па чак и већем броју од својих вршњака. Ипак, бројке не значе аутоматски и једнак третман нити једнаке шансе.

Жене су и даље недовољно заступљене у областима као што су СТЕМ (наука, технологија, инжењерство и математика), док образовни садржаји и даље најчешће рефлектују мушку перспективу.

Упорни стереотипи о способностима девојчица и дечака у школском окружењу директно утичу на избор предмета које ученици касније уписују. Како прелазе у средњу школу, ученици и ученице често бирају предмете који су традиционално повезани с њиховим родом и које друштво очекује од њих – математика и науке за дечаке, уметност и књижевност за девојчице. Иако девојке и младићи показују сличне способности у математици и природним наукама, избори које девојчице праве у образовању често не одражавају њихов стварни потенцијал.

Поред тога, учешће жена на руководећим позицијама је занемарљиво. Чини се да жене не успевају да се попну хијерархијским лествицама на исти начин и са истим могућностима као мушкарци, што доводи до ниске заступљености жена у доношењу одлука, чак и у областима које се бројчано сматрају „феминизованим“.

Родне специфичности су присутне и у самом нивоу образовања. Када је реч о образовном нивоу мушке популације, уочава се неколико неповољности.

Дечаци нешто чешће од девојчица не завршавају основну школу, ређе настављају школовање након основног образовања, чешће одустају током средње школе и у већем броју се опредељују за трогодишње стручне школе.

По питању високог образовања, у другој половини 20. века, примећује се све веће присуство жена у највишим академским круговима, укључујући и стицање докторских диплома. Жене су у све већем броју почеле да постижу завидне резултате у науци и истраживању, чиме су значајно доприносиле разбијању родних баријера у високом образовању.

Образовање није неутрално. Начин на који учимо – и *шта* учимо – обликује наше ставове, вредности и уверења о свету, али и о родним улогама. Увођење родно равноправних садржаја не сме се свести на један додатни час о феминизму или засебан модул о равноправности. Истинска промена се дешава када сви садржаји у наставним предметима постану родно сензитивни.

На пример, у настави историје жене не смеју бити изостављене из наратива о друштвеним, политичким и културним променама. Њихова улога мора бити препозната и осветљена као једнако важна. У настави социологије, родна перспектива не може бити сведена на неколико часова о феминизму, већ мора прожимати све наставне јединице – од проучавања породице, друштвене

стратификације и друштвених покрета, до разумевања политичких институција и моћи. У књижевности је важно да ученици и ученице уче не само о мушким, већ и о женским ауторима, те да критички размишљају о родним улогама и стереотипима које књижевни текстови преносе.

Таква трансформација образовања не може се десити без промена у обуци и едукацији наставног кадра. Потребно је оснажити наставнике и наставнице да препознају родне неједнакости у садржајима које предају, као и да развијају сопствене капацитете за креирање инклузивне и равноправне учионице. То подразумева не само измене уџбеника и наставних планова, већ и институционалну подршку да се родна перспектива у образовању схвати као стандард, а не као изузетак.

Родно осетљиво образовање и превенција

У многим школама у региону сексуално образовање је површно, сведено на биолошке чињенице, без отварања простора за разговор о емоцијама, пристанку, контрацепцији, сексуално преносивим инфекцијама или родним идентитетима.

Увођење обавезног, свеобухватног сексуалног образовања у школе, као и кампања јавног здравља које промовишу равноправност, права и здравље, може имати далекосежне ефекте – не само на превенцију болести, већ и на стварање друштва у којем се здравље, достојанство и избор сваког појединца поштују.

У свету који се стално мења и који захтева доживотно учење, знање постаје кључ опстанка. Образована жена не мења само себе – она мења и будуће генерације. Кроз свој пример, она преноси нове вредности својој деци и заједници. На тај начин, образовање постаје најмоћније оруђе у разградњи патријархалних образаца и изградњи праведнијег друштва. Без свеобухватног и континуираног образовања које укључује родну перспективу, тешко је очекивати да ће друштво постићи стварну једнакост и правичност између полова.

Данашња борба за родну равноправност у образовању не завршава се на бројевима. Она се води кроз садржај, приступ знању, критичко мишљење, охрабривање девојчица и девојака да сањају слободно и уче без ограничења. Јер образовање није привилегија – оно је право.

Род и здравље: између невидљивости, стереотипа и права

Здравствени систем често се доживљава као неутралан простор у којем сви грађани имају једнак третман и приступ услугама али ако се пажљивије анализира, јасно се уочава да **пол и род** играју кључну улогу у обликовању здравствених искустава, дијагноза, приступу ресурсима и квалитету неге.

Неједнакости у приступу и квалитету здравствене заштите

Жене и мушкарци не оболевају од истих болести, не добијају исту дијагнозу, нити им се симптоми тумаче на једнак начин. Жене, на пример, чешће пријављују симптоме бола, али се њихова бол често игнорише, минимализује или тумачи као емоционална реакција. С друге стране, мушкарци ређе траже помоћ, јер их друштвени притисак „мушкости“ подстиче да трпе и игноришу знаке болести. Тиме стереотипи о полу директно утичу на то када ће неко затражити помоћ, какву негу ће добити и колико ће га систем озбиљно схватити.

У многим здравственим системима, укључујући и Србију, жене су чешће кориснице здравствених услуга, али то не значи да им је нега доступнија или квалитетнија. Приступ гинеколошким услугама често зависи од места становања, старости, брачног статуса и финансијске ситуације. У руралним срединама, жене се суочавају са мањком специјалиста, нередовним прегледима и слабом покривеношћу здравственим едукацијама.

Родне разлике у менталном здрављу

Када је реч о менталном здрављу, жене и мушкарци пате на различите начине – и различито се суочавају са тим проблемима.

Жене се значајно чешће дијагностикују са анксиозним поремећајима и депресијом, а то се приписује вишеструким факторима: хормонским променама, друштвеним улогама, већем стресу у свакодневици и већој вероватноћи да ће затражити стручну помоћ. Улога „неге и бриге“, коју друштво традиционално намеће женама, подразумева константно емоционално улагање, што повећава ризик од емоционалне исцрпљености.

Поред тога, жене су често изложене насиљу у породици, сексуалном узнемиравању, сиромаштву и неплаћеном раду, што су све фактори који директно утичу на ментално здравље. Постпорођајна

депресија, хормонални поремећаји, као и осећај кривице и притиска да буду „добре мајке“, додатно оптерећују психолошки капацитет жена.

Занимљиво је и да се симптоми менталних болести код жена често тумаче као преувеличавање или хистерија, што доводи до погрешних дијагноза или недостатка адекватне терапије. Истовремено, жене су у већој мери мета психо-патологизације: њихове емоционалне реакције се чешће посматрају као знак менталне нестабилности него изрази стварне животне фрустрације или траума.

Женама је, у одређеној мери, „дозвољено“ да говоре о својим емоцијама и траже помоћ, док се код мушкараца и даље гаји мит о емоционалној чврстости, тишини и самоконтроли. Табуи око менталног здравља код мушкараца доприносе томе да многи проблеми остану непрепознати и нелечени. Притисак да не покажу слабост често води до емоционалне изолације, агресије, па и самоубиства – која су код мушкараца статистички знатно чешћа него код жена.

Од најранијег детињства уче се да емоције попут туге, страха и рањивости треба потиснути јер „нису мушке“. Притисак да буду јаки, рационални, успешни и независни често резултира потпуним потискивањем емоција и унутрашњим дистанцирањем од сопствених осећања.

Овакав образац понашања има дубоке последице. Мушкарци се чешће окрећу алкохолу, дрогама, агресији или радном преоптерећењу као виду бекства, уместо да се суоче с емоционалним проблемима. Самоубиства су међу мушкарцима знатно чешћа него међу женама, управо зато што помоћ затраже тек када је ситуација већ драстична – или је не затраже уопште.

Уз то, ментално здравље мушкараца је и даље табу тема, чак и у стручним круговима. Недостатак кампања усмерених на њих, родна несензитивност терапеутске праксе и недостатак подршке у радном окружењу додатно отежавају превазилажење проблема. Многи мушкарци се и даље осећају као да ће признање психолошке слабости угрозити њихов идентитет и друштвени статус.

Репродуктивно и сексуално здравље:

Репродуктивно и сексуално здравље не односи се само на одсуство болести, већ подразумева целокупно физичко, ментално и социјално благостање повезано са сексуалношћу, репродукцијом и способношћу доношења слободних одлука о сопственом телу и животу. Међутим, приступ услугама, информацијама и правима у овој области није равномерно распоређен међу женама и

мушкарцима, нити међу различитим групама жена. И даље постоје родне, класне и територијалне разлике које обликују колико, како и да ли неко може да води здрав и информисан репродуктивни живот.

У многим земљама – укључујући и Србију – приступ контрацепцији, сигурним абортусима и сексуалном образовању и даље је неуједначен и неретко идеолошки оспораван. Право на избор – да ли, када и са ким имати децу – кључно је за аутономију жене. Ограничавање права на абортус, недоступност бесплатних контрацептива или стигма везана за сексуално здравље директно угрожавају животе и здравље жена, нарочито оних из сиромашних, руралних и маргинализованих заједница.

Репродуктивна права не укључују само абортус, већ и приступ стерилизацији, вантелесној оплодњи, пренаталној нези, као и право да се не буде дискриминисан због свог репродуктивног статуса.

Здравље није само питање организма, већ и друштвених односа, права, приступа ресурсима и оснаживања. Родна равноправност у здравству подразумева једнак квалитет неге, уважавање различитих потреба, приступ информацијама и слободу избора. Без укључивања родне перспективе, сваки здравствени систем остаје слеп за стварне разлике које обликују животе жена и мушкараца.

Род и политика: изазови политичке партиципације жена

Данас жене имају право гласа у готово свим државама света, али то није одувек био случај. Пут до остваривања овог и многих других права био је дуг и мукотрпан, а у неким земљама борба још траје. Право гласа женама није дато као поклон, већ је изборено кроз деценије упорног залагања, протеста и друштвених промена.

Организовани захтеви жена за право гласа почели су се јављати у другој половини 19. века, а значајнији помаци уследили су почетком 20. века, када су прве земље признале овај основни политички корак. Коначан замах догодио се након Другог светског рата, када су већина држава женама признале право да бирају и буду биране. Занимљиво је да је право гласа женама у Швајцарској додељено тек 1971. године, што показује да чак и развијене земље нису биле изузетак од спорог прихватања женског политичког права.

У неким већински муслиманским земљама попут Турске, Сирије и Египта, жене су добиле право гласа паралелно или чак раније него у неким европским земљама, што потврђује да политичко изједначавање није строго повезано са економском или културном развијеношћу. До 1990. године,

готово све земље света женама су дале право гласа, мада и данас постоје ограничења у појединим државама или за одређене групе жена.

Иако жене чине око половину светске популације, њихова заступљеност у законодавним телима и даље је знатно мања. Према подацима Интерпарламентарне уније (ИПУ), просечан удео жена у националним парламентима је око 26%. То значи да су парламенти и даље углавном "мушки клубови", где мушкарци доминирају не само бројем већ и утицајем.

Европски просеци су нешто бољи, али још увек недовољни да задовоље стандарде родне равноправности. Нордијске земље предњаче: Шведска, Финска и Норвешка бележе преко 45% жена у парламентима.

У Србији, захваљујући систему квота, жене чине око 40% народних посланика. Међутим, сама бројка не гарантује равноправну моћ – присуство жена не значи аутоматски и равноправно доношење одлука.

Иако формалне законске препреке углавном више не постоје, родне баријере су често неформалне, али дубоко укорене. Жене се и даље суочавају са стереотипима који их приказују као мање одлучне, превише емотивне или неприкладне за лидерство. Медији често перпетуирају ове предрасуде фокусирајући се више на изглед, стил и приватни живот политичарки него на њихове политичке идеје и резултате.

Осим тога, жене су често искључене из неформалних мрежа моћи и одлучивања, што отежава њихово напредовање унутар политичких партија и институција. Традиционална подела породичних и кућних обавеза и даље остаје проблем – многе политичарке балансирају између политичког ангажмана и очекивања да преузму већину породичних дужности. У новије време, жене у политици суочавају се и са дигиталним насиљем, вербалним нападима и мизогиним коментарима, који имају за циљ да их обесхрабре и утишају.

Истраживања показују да младе жене чешће учествују у политичком ангажману кроз активности усмерене на локалну заједницу и социјалну правду – потписивање петиција, волонтирање, етичка потрошња (као што је бојкот производа). Ове активности, иако често мање видљиве у званичним политичким наративима, представљају значајан облик ангажовања. С друге стране, мушкарци су чешће укључени у формалне политичке активности попут присуствовања састанцима, контактирања политичара или политичких донација.

За праву инклузију жена у политику потребне су системске промене: од образовања и оснаживања девојчица, преко медијског описмењавања до реформе унутар политичких партија. Квоте су важан почетни корак, али саме нису довољне. Кључ је у промени културе унутар институција, стварању простора за женско лидерство и омогућавању да женско присуство у политици значи и стварни утицај.

Позитивни примери напретка ка родној равноправности у политици:

1. **Rwanda** – глобални лидер са преко 60% жена у Доњем дому парламента, резултат уставних квота, политичке воље и послератних реформи.
2. **Финска** – имала председницу Тарју Халонен и премијерку Sanna Марин, као и владе са већином министарки.
3. **Исланд** – прва демократски изабрана председница на свету (Вигдís Finnbogadóttir) и дугогодишња традиција женске политичке заступљености.
4. **Шведска** – владе са уравнотеженим родним саставом и политике које подстичу равноправност, као што су родитељска одсуства за оба родитеља.
5. **Боливија** – уставне квоте које захтевају најмање 50% кандидата женског пола на изборним листама, што је значајно повећало женску заступљеност.

Начин избора кандидата, унутрашње политике странака и неформалне мреже моћи могу или помоћи или спутавати жене у политици. Транспарентни и заслугама засновани избори, подршка женском лидерству и едукација о родној равноправности су кључни за стварну промену.

Успех ових промена зависи од политичке воље — потребни су лидери који сматрају равноправност вредношћу, а не празном фразом. Тек тада политика може заиста одражавати разноликост и снагу друштва које представља.

Економија: Изазови и прилике за родну равноправност на тржишту рада

Једнаке шансе и могућности за жене и мушкарце на тржишту рада представљају један од кључних стубова родне равноправности. Рад и професионални живот налазе се у центру родних студија, јер управо у овој сфери долази до изражаја читав низ структурних неједнакости између полова. Веровало се да ће образовање и приступ тржишту рада отворити врата пуној еманципацији и економском оснаживању жена, али та очекивања нису у потпуности остварена.

За многе жене, радно место не представља простор слободе, самосталности и достојанства, већ свакодневну борбу са дискриминацијом, неједнакостима и несигурним облицима рада. Иако жене данас чине половину светске популације и значајан део радне снаге, у готово свим земљама и даље су у неповољнијем економском положају у односу на мушкарце. Ова неједнакост произилази из структуре тржишта рада, социјалних политика, али и односа моћи у политичким дебатама о улози државе у заштити радничких права.

Положај жена мери се кроз бројне индикаторе: стопу запослености и незапослености, заступљеност у појединим секторима, степен дискриминације, родни јаз у платама, али и кроз образовне, здравствене и политичке показатеље. Иако формално постоји једнакост, стварна равноправност у радној сфери и даље није достигнута.

Посебно је изражен родни јаз у стопама економске активности, запослености и незапослености, што је видљиво и у земљама Западног Балкана, укључујући Србију. Тржишта рада у овом региону карактеришу ниска запосленост и високе стопе незапослености, а жене су додатно погођене. Током транзиције, њихово присуство у формалној економији чак је и опало, чиме су додатно маргинализоване.

Жене чешће раде у несигурним условима, слабије су плаћене, присутније су у неформалном раду и често наилазе на препреке при запошљавању. Ово продубљује економску неједнакост и отежава финансијску независност.

У Србији је, према подацима Републичког завода за статистику из 2024. године, стопа запослености жена 43%, док је код мушкараца 57%, што представља јаз од 14 процентних поена. Удео жена које нису активне на тржишту рада износи 52,1%, док је код мушкараца 36,4%. Ове разлике су још израженије у старосној групи 55+.

Ови подаци јасно указују на ограничену видљивост жена у формалној економији и отварају бројне теме: терет неплаћеног рада у домаћинству, прекиде у каријери, те утицај укорених родних стереотипа. Транзиција ка тржишно оријентисаним политикама додатно је ослабила улогу жена у формалном запошљавању.

Посебан сегмент проблема представља неплаћени рад у домаћинству, односно економија неге, која се и даље углавном посматра као „женска обавеза“.

Неплаћени рад обухвата широк спектар активности: вођење домаћинства (кување, прање, чишћење), бригу о деци, старијима и болеснима, емоционални рад (одржавање породичних односа) и

организационе задатке (планирање буџета, распореда). Истраживања показују да жене широм света раде и до два пута више неплаћених сати недељно у односу на мушкарце. У Србији, жене дневно проведу око 4,5 сата на ове послове, док мушкарци мање од два сата.

Због ових обавеза, женама остаје мање времена за плаћени рад, образовање и лични развој, што додатно ограничава њихову економску независност и могућност стицања права попут пензије. Поред тога, ове дужности и даље се доживљавају као „природна“ улога жена, што учвршћује родне стереотипе и неједнакости.

Решење захтева равномернију поделу кућних послова, доступност услуга попут вртића и домова за старе, као и промену јавног дискурса која ће вредновати и признати значај неплаћеног рада.

Родни имовински јаз и приступ ресурсима

Жене су знатно ређе него мушкарци власнице имовине која представља значајан економски капитал – земљишта, станова, пословних простора и средстава за производњу. Ово ограничава њихове могућности за економско оснаживање и самосталност.

Родни имовински јаз проистиче из комбинације правних, економских, културних и друштвених фактора. Иако многи закони формално гарантују равноправност, у пракси и даље опстају дубоко укоренење патријархалне норме које фаворизују мушкарце као „природне“ носиоце имовине. Традиционални обрасци наследства често занемарују женска наследничка права, нарочито у руралним срединама, где се имовина и даље претежно преноси на синове. Жене су додатно економски ускраћене због нижих прихода, прекида каријере услед породичних обавеза, мањег приступа кредитима и ређе формално учествују у куповини или регистрацији имовине.

Подаци о одбијању захтева за кредит указују на разлике у разлогу одбијања: код жена су чешћи разлози као што су недостатак гаранција и неповољна кредитна историја, док мушкарци чешће наилазе на одбијања због неадекватних бизнис планова или документације.

Оваква искљученост из власничких односа има далекосежне последице по економски положај жена. Без сопствене имовине, жене имају ограничен приступ финансијским ресурсима, теже оснивају предузећа, не могу да конкуришу за кредите или инвестирају у сопствени развој. У кризним ситуацијама — попут развода, губитка партнера или старости — жене без имовине постају посебно рањиве, изложене сиромаштву и зависности. Истовремено, њихов недостатак власништва утиче и

на њихову моћ одлучивања у породици и заједници, додатно продубљујући родне неједнакости и ограничавајући пуни друштвени и економски потенцијал жена.

Жене и медији: Између репрезентације и стварности

У оквиру медија, род је најпре постављен као дихотомија, приказујући интересе жена и мушкараца као супротстављене силе.

Друштвене улоге медија су многобројне, а медији представљају важан део нашег живота, без обзира на то да ли смо страствени конзументи медијских садржаја или их пратимо успутно. Процеси ретрадиционализације који су почели крајем деведесетих година прошлог века и даље се активно одвијају уз свесрдну помоћ самих медија.

Иако жене чине половину светске популације, оне су и даље знатно мање заступљене као ауторке, извори, саговорнице и носиоци прича у традиционалним и дигиталним медијима. Када су присутне, често се приказују кроз стереотипне обрасце: као супруге, мајке, жртве или објекти сексуализације, ретко као експерткиње, лидерке, научнице, политичарке или предузетнице. Таква селективна видљивост одражава дубљу друштвену неправду и утиче на обликовање јавног мњења.

Такође, треба нагласити да је озбиљан проблем нерамерна изложеност новинарки сексуалном насиљу, узнемиравању и говору мржње у онлајн окружењу, при чему медијске куће још увек нису успоставиле одговарајуће механизме заштите и правне заштите. Само 6% медијских прилога истиче теме родне равноправности или неравноправности. Овакав недостатак пажње указује на то колико су приче о женама генерално мало заступљене у медијима.

Ако се неједнакости са којима се жене суочавају не приказују у јавности, многи људи могу тешко поверовати да такви проблеми уопште постоје и захтевају решавање. Истовремено, жене могу стећи утисак да њихова искуства нису валидна, уколико се препреке и изазови с којима се суочавају игноришу.

Рекламе које се емитују путем масовних медија најчешће остају непреиспитане од стране публике, управо зато што су постале део свакодневице свих генерација. Оне често промовишу укорењене стереотипе и конзервативне родне улоге, али због своје учесталости и присутности у свакодневном животу, перципирају се као нешто потпуно природно и нормално. На тај начин се родне разлике не само одржавају, већ и додатно учвршћују у колективној свести.

Рекламе се често могу поделити према циљној публици – на оне намењене мушкарцима и оне намењене женама. У рекламама усмереним ка мушкој публици, жене се често приказују као идеализоване и стереотипне фигуре које отворено изражавају сексуалну доступност и увек су спремне да испуне жеље мушкараца. С друге стране, рекламе које циљају жене обично приказују слику пожртвоване и брижне мајке – оне која кува, чисти, пере судове и безусловно брине о породици, служећи партнеру и деци. Овакви прикази подржавају традиционалне родне улоге и доприносе њиховом очувању у савременом друштву.

Поред садржаја, структура медијске индустрије такође показује родну неравнотежу. Жене су често заступљене у нижим и средњим новинарским позицијама, док су водеће уредничке и управљачке функције углавном резервисане за мушкарце. Иако се последњих година бележи благи напредак, посебно у дигиталним медијима и независним платформама, стаклени плафон у медијској индустрији и даље постоји.

Употреба језика у медијима је значајно напредовала у последњим годинама. Све већи број новинара и новинарки у свом раду користи родно сензитиван језик када се говори о функцијама и титулама жена. Ипак, важно је истаћи да се у медијима углавном појављују жене које обављају истакнуте друштвене функције или се баве друштвено одговорним и цењеним професијама – те тако најчешће читамо о докторкама, професоркама, председницама, министаркама и сличнима.

Занимљиво је, међутим, да исти медији користе женски род и за занимања попут чистачица, куvariца, продавачица – дакле, за оне професије које се и даље доживљавају као „типично женске“. То показује да је подела на тзв. мушка и женска занимања и даље присутна у јавном дискурсу.

Жене су неретко занемарене у извештавању о темама из области економије и политике, које се сматрају „Hard News“, те се ретко појављују у улози стручњакиња или релевантних извора информација. Такође, истраживања показују да се медији често фокусирају на изглед политичарки – укључујући њихове фризури и одећу – уместо на њихове ставове о важним друштвеним питањима.

Велике британске медијске куће уложиле су напоре да се позабаве овим проблемом, укључујући и промене у оквиру својих интерних политика. Краљевска повеља BBC-ја, обновљена 2017. године, укључује обавезу бољег одражавања разноликости заједница, а BBC је развио иницијативе попут Кодекса праксе који прецизира „кораке које ће BBC предузети приликом наручивања садржаја како би обезбедио да тај садржај тачно представља разнолике заједнице Уједињеног Краљевства“. Поред тога, BBC је покренуо пројекат „50:50 – Пројекат једнакости“, са циљем стварања новинарског и медијског садржаја који правичније одражава свет. Организована је и серија догађаја под називом

„Експерткиње“, као део кампање усмерене на повећање присуства жена као водитељки и сарадница у медијима.

Такође, важно је да се резултати родно сензитивних критичких анализа медијског сектора уврсте у високошколско и стручнодокументарно образовање. Оваква интеграција створиће нову генерацију медијских стручњака који су вођени демократским вредностима једнакости, плурализма и партиципације, и који разумеју различите начине на које се ови принципи могу примењивати кроз медије.

Кључно је промовисати позитивну и нестереотипну слику и жена и мушкараца у медијским садржајима, уз подстицање медијских кућа да развијају и спроводе политике које активно подржавају једнакост полова и сузбијају укоренење родне предрасуде. Важно је пронаћи равнотежу између очувања слободе медија и промоције родне равноправности, као и унапредити заступљеност жена на руководећим позицијама у медијима, јер њихово присуство има потенцијал да покрене позитивне системске промене. Медији имају одговорност да кроз едукативне садржаје и подизање свести код грађана активно утичу на разградњу штетних стереотипа, посебно кроз осветљавање тема као што је родно засновано насиље над женама.

Родна равноправност у савременој уметности и култури

Уметност има потенцијал да подстакне промену свести и разбије укоренење друштвене обрасце. Она ствара простор за гласове који су иначе маргинализовани, покреће емпатију, подстиче критичко размишљање и инспирише колективну акцију. Културни садржаји – било да је реч о филму, стрипу, књижевности, видео-игрици или изложби – обликују нашу перцепцију стварности, па самим тим и родних улога.

Данас су најплаћенији уметници Енди Ворхол, Клод Моне, Винсент Ван Гог и Герхард Рихтер. Нажалост, међу њима нема ниједне уметнице, а још разочаравајуће је то што се ниједна жена не налази ни међу четрдесет најплаћенијих уметника на свету.

Током векова, жене су често биле искључене из формалних уметничких образовних институција, ограничене на одређене „прихватљиве“ уметничке форме или су се сусретале са предрасудама које су их спречавале да добију признање какво су њихове мушке колеге уживали. Многе талентоване уметнице остале су у сенци својих мушких савременика или су биле приписиване мушким ауторима.

Статистике показују да су жене уметнице слабије заступљене у музејима, галеријама и аукцијама, а њихове уметничке вредности често су ниже процењене у односу на мушке колеге. Такође, жене се

суочавају и са родним стереотипима који им намећу одређене теме или стилове „прикладне“ за женско стваралаштво.

Иако уметност има огроман еманципаторски потенцијал и може бити моћан алат за разбијање друштвених стереотипа и промовисање родне равноправности, културни сектор и даље није поштеђен дубоко укорененог сексизма, цензуре и патријархалних образаца. Уместо да представља простор слободе изражавања и креативности, уметницама се често намећу различита ограничења и баријере. Та ограничења могу бити изражена кроз строге тематске оквире који маргинализују женске перспективе, институционалне притиске који фаворизују мушкарце, зависност од финансијских извора који диктирају садржај, као и кроз наметнута естетска очекивања која често спроводе патријархалне норме лепоте и понашања.

Посебно је видљиво да се жене у филмској индустрији свакодневно суочавају са бројним препрекама — од сексуалног узнемиравања и неједнакости у платама, до систематског ускраћивања кључних улога иза камере. Улога жена у продукцији, режији и другим креативним сегментима често је умањена или невидљива, док се њихова присутност ограничава на стереотипне или мање значајне улоге испред камере. Покрети попут #MeToo донели су значајан преокрет тако што су подигли свест о насиљу и дискриминацији, изазвали талас јавних исповести и иницирали одређене промене у индустрији. Ипак, они су истовремено разоткрили колико је дубоко усађена структурална неравноправност, показујући да су потребне системске реформе, а не само појединачне интервенције.

Родни дисбаланс у културном сектору такође се манифестује кроз формално усвојене родне квоте које су често само папирна реалност, без правог утицаја на равноправно заступљање жена. Селективно додељивање простора и медијске пажње додатно маргинализује уметнице, док је подршка женама које су мајке готово непостојећа, што додатно отежава њихово професионално остварење. Све ове препреке заједно стварају амбијент у којем се жене константно боре не само за своје место у уметности, већ и за основна права и признање, упркос свом огромном доприносу и таленту.

Поред филмске индустрије, родна пристрасност и традиционални родни поредак јасно се огледају и у другим областима уметности. На пример, у свету визуелних уметности жене су често занемарене или подцењене од стране великих галерија и музеја, док су мушки уметници чешће фаворизовани приликом добијања изложби и награда.

Исто тако, музичка индустрија, нарочито жанрови као што су рок и електронска музика, често функционишу као мушкарцима доминантна подручја, где су жене сведене на улоге певачица или плесачица, док им је отежан приступ техничким и продукцијским позицијама.

У књижевности, жене писци се и даље боре са родним предрасудама и стереотипима који умањују значај њихових дела, док у медијима често бивају ограничене на теме које друштво традиционално повезује са женама, попут породичних односа или емоција, а занемарују се њихове критичке и интелектуалне перспективе.

Промовисање и јавно истицање дела жена уметница кроз медије, фестивале и награде додатно подиже видљивост и мења перцепцију публике. Само кроз систематске и континуиране напоре могуће је створити културни сектор у коме ће уметност заиста бити простор слободе, једнакости и креативног израза за све, без обзира на род.

Родна равноправност у језику и родно осетљив језик

Језик није само средство комуникације, већ и огледало друштвених норми, вредности и односа моћи. У њему се рефлектују ставови према роду и полу, што значи да језик може допринети одржавању родних стереотипа, али и њиховом рушењу. Родна равноправност у језику подразумева коришћење израза и граматичких облика који не фаворизују један род на штету другог, већ настоје да буду инклузивни и да поштују различитости.

У многим језицима, укључујући и српски, граматички род често прати друштвене предрасуде о женама и мушкарцима. Традиционално, мушки род користи се као општи, што значи да се подразумева као неутралан или универзалан, док су женски и родно неодређени облици маргинализовани или занемарени. На пример, када кажемо „студенти“ или „наставници“, често се мисли само на мушкарце, док су жене „студенткиње“ и „наставнице“ мање видљиве. Слична је ситуација са изразима попут „грађани“, који не укључују аутоматски и жене у говору, што може допринети њиховој невидљивости у друштву. Таква пракса може допринети родној дискриминацији јер ствара перцепцију да су мушкарци подразумевани, док су жене „другачије“ и стога мање важни учесници друштва.

Родно осетљив језик настоји да уклони ове неједнакости кроз употребу облика који препознају и укључују све родне идентитете. То се постиже коришћењем оба рода, на пример „студенти и студенткиње“, „наставници и наставнице“, као и употребом родно неутралних термина попут „особе“, „људи“, „учесници“ уместо само мушких облика. Такође, избегавају се стереотипни изрази

који везују одређене улоге искључиво за један род, као што су фразе „мушкарци су глава породице“ или „жене су емотивне“. У савременој пракси све више се користе и нови језички облици, као што су звезде („студенти*це“), косе црте („студенти/студенткиње“) или скраћени неутрални термини („ученици/це“), којима се тежи инклузивности и родној неутралности.

Важност родно осетљивог језика огледа се у вишеструким позитивним ефектима. Пре свега, такав језик повећава видљивост жена и других родних група, чиме доприноси њиховој већој укључености и равноправности у друштву. Такође, помаже у разбијању стереотипа јер језик обликује начин размишљања и перцепцију о томе ко припада којим улогама или професијама. Коришћење инклузивног језика подстиче поштовање према свим родним идентитетима и доприноси стварању толерантнијег друштва, где се свако осећа прихваћено и заступљено.

Ипак, примена родно осетљивог језика није без изазова. Граматичке норме често не прате друштвене промене, па неки облици могу звучати неуобичајено или неприродно. Постоји отпор у друштву према оваквом начину говора и писања, јер се сматрају „вештачким“ или непотребним. Такође, недостатак универзално прихваћених правила у српском језику отежава ширу примену ових пракси. Ипак, континуирана едукација и освешћивање показују да се овакав језички приступ све више прихвата као важан део борбе за родну равноправност.

И коначно - родна равноправност у језику и употреба родно осетљивог језика представљају и друштвени и политички изазов. Језик је моћан алат за промену свести и афирмацију родне равноправности, али за то је потребна свесност и активна примена инклузивних облика. Едукација и отворен дијалог кључни су да би језик постао простор у којем ће сви родови имати једнаку видљивост, поштовање и права.

На терену неједнакости: Положај жена у спорту

Спорт као универзална друштвена активност има потенцијал да промовише родну равноправност, али жене и девојке се и даље суочавају са бројним препрекама на том путу.

У XX веку, Међународни олимпијски комитет је почео да признаје важност родне равноправности и почео је да предузима кораке да промовише укључивање жена у спорт. Олимпијске игре у Амстердаму 1928. означиле су значајну прекретницу када је женама било дозвољено да учествују у атлетици, што је значило одступање од ограниченог обима учешћа жена. Упркос постигнутом напретку, родни диспаритети су деценијама опстајали у свим сегментима спорта – од такмичења и вођења тимова, до управљања и доношења одлука у спортским организацијама.

Улога спорта у јачању родне равноправности огледа се у његовој способности да оснажи жене кроз физичку активност, развој лидерских вештина, повећање самопоуздања и стварање могућности за образовање и запослење.

Европска унија (ЕУ) већ дуго низ година показује посвећеност унапређењу родне равноправности у области спорта. Један од кључних корака у тој области било је оснивање Европског института за родну равноправност (ЕИГЕ) 2006. године, као аутономне агенције ЕУ. Институт је основан с циљем јачања родне равноправности и сузбијања родно засноване дискриминације у свим аспектима друштвеног живота, укључујући и спорт.

Истраживања показују да девојке које се баве спортом имају веће шансе да заврше образовање, избегну ризична понашања и развију здравије животне стилове. Међутим, препреке попут родних стереотипа, дискриминације, неједнаког приступа ресурсима и мањка подршке и даље су присутне. Неформално образовање у спорту представља иновативан приступ решавању ових изазова.

Кроз радионице, менторске програме, тренинге и заједничке акције, девојке и жене развијају кључне вештине и самопоуздање, док заједница учи о значају једнаких могућности. Програми који укључују мушкарце и дечаке као савезнике у борби за равноправност показују се као нарочито ефикасни.

Фудбал је посебно значајан пример. Уз иницијативе ФИФА, УЕФА и националних савеза, женски фудбал постаје све видљивији. Инвестиције, бољи медијски третман и развој женских лига доприносе промени перцепције и већем учешћу жена. Ипак, финансијска неравноправност, мањак жена у управљачким структурама и даље су изазови које треба решавати.

Последњих деценија, ФИФА је предузела конкретне кораке за решавање ових диспаритета и подстицање родне инклузије. ФИФА је 2013. године, под вођством Сепе Блатера, основала прву женску фудбалску дивизију. Ово одељење је имало задатак да развије стратегије за унапређење женског фудбала на свим нивоима, од основних до елитних такмичења. Стварање ове дивизије показало је посвећеност ФИФА-е у премошћивању родног јаза и подизању статуса женског фудбала.

Светско првенство за жене 2019. одиграло је кључну улогу у даљем подизању статуса женског фудбала. Служио је као платформа за прославу изузетног спортског духа и вештине женских спортиста, истовремено наглашавајући потребу за већом родном равноправности у спорту. Повећана видљивост и медијска покривеност помогли су да се изазову стереотипи и промовише идеја да је женски фудбал подједнако узбудљив и конкурентан као и мушки.

Упркос својим успесима, Светско првенство за жене 2019. је открило и изазове са којима се суочава женски фудбал. Диспаритети у новцу награда и инвестицијама између мушких и женских турнира доспели су у фокус, што је изазвало разговоре о родној равноправности у спорту. Поред тога, проблеми као што су неједнаки услови играња и ограничени ресурси у неким тимовима скренули су пажњу на текућу борбу за једнак третман и могућности.

Укључивање мушкараца и дечака као савезника у иницијативе за унапређење родне равноправности у спорту постаје све значајније. Традиционално, дискусије о родној равноправности биле су углавном усмерене на оснаживање жена и девојака. Међутим, с временом се развио свеобухватнији приступ, који препознаје да и мушкарци и дечаци имају кључну улогу у разбијању штетних стереотипа и стварању правичнијег друштва.

У последњим годинама расте свест о томе да је ангажовање мушкараца и дечака као партнера неопходно за изградњу инклузивног и равноправног спортског окружења. Разне организације, укључујући спортске клубове, покренуле су едукативне програме и иницијативе које имају за циљ повећање свести и разумевања родних питања међу мушкарцима и дечацима. Ови програми често се фокусирају на преиспитивање токсичних облика мушкости, супротстављање стереотипима и подстицање поштовања – како на терену, тако и ван њега.

Као важна тачка окупљања у спортским заједницама, спортски клубови имају јединствену прилику да активно укључе мушкарце и дечаке у промоцију родне равноправности. Кроз организацију радионица, семинара и тренинга, они едукују чланове о значају једнакости полова, последицама дискриминације и начинима на које појединци могу допринети позитивним друштвеним променама. Овакви програми подстичу отворен дијалог, развијају емпатију и помажу учесницима да препознају и преиспитају сопствене ставове и понашања.

Један од посебно делотворних приступа јесте интеграција родне свести и обуке о сензибилности у тренерске и лидерске програме. Ова едукација не само да пружа тренерима и менторима алате за неговање поштовања и једнакости међу спортистима, већ их и оснажује да постану узор младима. Наглашава се потенцијал спорта да буде средство за рушење ригидних родних норми, јачање тимског духа и изградњу здравих односа независно од пола.

Један илустративан пример таквог ангажовања представља међународна иницијатива *ManCare*, која има за циљ да активно мобилише мушкарце и дечаке као савезнике у промоцији родне равноправности у различитим областима, укључујући и спорт. Такође, многи спортски клубови повезани с познатим фудбалским савезима све више интегришу принципе родне једнакости у своје

стратегије и политике, потврђујући да спорт може играти важну улогу као покретач друштвених промена.

Спорт није само терен – он је простор за стварање праведнијег друштва. Жене у спорту нису изузетак – оне су кључ друштвеног развоја и једнакости. Развој каријере за спортисткиње, жене тренере и запослене у спортским управама не само да доприноси развоју талената, већ и гради спортски екосистем у којем жене имају прилику да напредују и остваре свој пуни потенцијал.

Закључак:

Родна равноправност није луксуз савременог друштва, већ његово основно мерило праведности, одрживости и хуманости. Кроз странице овог дигиталног магазина јасно је да се родне неједнакости не манифестују само у једној области, већ прожимају све сфере живота: од породице, образовања и здравства, до политике, економије, медија и спорта. Иако су закони и декларације о једнакости присутни, свакодневна стварност жена и девојака показује да препреке и даље постоје – често невидљиве, али дубоко укорене.

Овај магазин није само сведочанство о постојећим проблемима, већ и позив на акцију. На свима нама је одговорност да препознамо неправду, проговоримо против стереотипа и активно доприносимо изградњи инклузивнијег друштва. Родна равноправност не тиче се само жена – она је питање које се односи на сваког појединца, јер праведније друштво користи свима.

Без оснажених жена, нема јаких заједница. Без равноправног образовања, нема истинског напретка. Без признавања неплаћеног рада, нема економске правде. Без видљивости жена у медијима, нема целовите слике света. И без мушкараца као савезника, борба остаје непотпуна.

Зато наставимо да учимо, преиспитујемо, говоримо и деламо. Свака промена почиње разумевањем, али опстаје кроз солидарност и истрајност. Родна равноправност није само циљ – она је процес који тражи сталну посвећеност, сваког дана, у сваком контексту.

Финансирано од стране Секретаријата за социјалну заштиту Града Београда. Изражени ставови и мишљења су, међутим, искључиво ставови и мишљења аутора/ке и не одражавају нужно ставове Града Београда или Центра за едукацију и подршку друштву. Ни Град Београд ни Центар за едукацију и подршку друштву не могу бити одговорни за њих.